

УДК 330.341

О. Гарматюк, Н. Замойський

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

**ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ
ТА РОЗВИТКУ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ**

О. Harmatyuk, N. Zamoyskiy

**IDENTIFYING PROBLEMS AND PRIORITIES WAYS FORMATION AND
DEVELOPMENT PUBLISHING AND PRINTING INDUSTRY OF UKRAINE**

Видавничо-поліграфічна галузь (ВПП), в якій відбулися істотні трансформаційні процеси, на сьогодні не забезпечує належних результатів господарювання. Частка створюваного нею валового внутрішнього продукту не перевищує одного відсотка, тоді як у провідних країнах світу він є одним з найбільш прибуткових та інвестиційно-привабливих. Трансформаційні процеси в галузі не розв'язали завдань із забезпечення суспільства видавничою продукцією. На сьогодні державою не створені сприятливі умови для ефективного функціонування і розвитку ВПП, не сформовано механізми його адаптації до динамічних змін зовнішнього середовища. Видавничо-поліграфічна продукція на ринку є товаром, об'єктом ринкових відносин між продавцем і покупцем, її конкурентоспроможність істотно впливає на інвестиційну привабливість підприємств видавничо-поліграфічної галузі, кон'юнктуру ринку, насиченість і стабільність.

Конфіскаційний характер податкової системи (купівля імпортованих матеріалів і обладнання поліграфічними підприємствами здійснюється з урахуванням ПДВ і мита) призводить до зростання вартості і ціни поліграфічних послуг, які складають ліву частку видавничих витрат, унаслідок чого собівартість друкованої продукції в 5 разів вища за російську, що робить її неконкурентоспроможною. Погіршує ситуацію чинний порядок попереднього кредитування підприємствами галузі державного бюджету, згідно з яким виробник має сплачувати авансом податки на прибуток і додану вартість до реалізації продукції, що призводить до вимивання власних обігових коштів і звуження можливостей відтворення. Українська видавнича справа майже непомітна у світовому просторі, і фактично не впливає на процеси в ньому. Неувага до інституційного розвитку не дає змоги видавничо-поліграфічній галузі (ВПП) стати самодостатнім елементом інформаційного ринку, робить її надмірно залежною від внутрішніх і зовнішніх чинників та інвестиційно непривабливою для іноземного капіталу.

Проблеми розвитку ВПП країни пов'язані, в першу чергу, з гранично низьким рівнем доходів значної частини населення, яка є основним споживачем видавничої продукції; відсутністю цілісної державної політики регулювання і підтримки ВПП; суперечністю нормативно-правових документів, що регулюють діяльність суб'єктів ВПП; відсутністю національних комплексних програм розвитку суміжних з поліграфією галузей, що забезпечують її розвиток; дискримінаційним митним регулюванням імпорту обладнання і супутніх матеріалів для поліграфічних підприємств, що не виготовляються в Україні; втручанням у формування бюджету поліграфічної галузі, відсутністю контролю за її фінансуванням.

Констатуємо тривожну тенденцію поглиблення кризового стану підприємств видавничо-поліграфічної галузі, яка є частиною сучасного інформаційного ринку і формує культуру, світогляд і самовідчуття громадянина України, і зважаючи на проведений аналіз стану ВПП, факторів і причин занепаду видавничої справи, сформулюємо основні напрямки її відродження. Саме перший, законодавчий, блок державного механізму управління розвитком галузі потребує кардинальних

перетворень. Відсутність системних державно-управлінських рішень, спрямованих на забезпечення стратегічних національних інтересів і висока інформаційна залежність України від іноземних держав і медіаструктур обумовлює необхідність прийняття національної програми розвитку інформаційного суспільства, яка б передбачала комплекс заходів сприяння розвитку інтелектуального потенціалу України і національного інформаційного простору, у тому числі – його базисної складової ВПП. І така програма була розроблена Міжвідомчою комісією з питань сприяння розвитку вітчизняного книговидавництва та книгорозповсюдження. Але вона не була прийнята Урядом і Міністерством фінансів України всупереч їх Деклараціям про заможне і демократичне суспільство

Для забезпечення розвитку ВПП, перш за все, необхідне прийняття нових підзаконних нормативно-правових актів, цільове призначення яких є: виготовлення високоякісної і конкурентоспроможної продукції; формування ефективної системи руху видань від автора до реалізаторів готової продукції; запровадження ефективної договірної політики і системи майнової відповідальності у випадках порушення договірної дисципліни; отримання стійких прибутків та стабільне становище на ринку видавничо-поліграфічної продукції України. Суттєву роль у становленні ВПП може відіграти формування нових поліграфічних структур, оснащених передовою технікою та технологією, які можуть реально конкурувати з іноземними виробниками. На сьогодні поряд зі структурним реформуванням особливого значення набувають питання модернізації виробничої бази, технічного переоснащення ВПК.

Основними факторами, що формують ринок конкурентоспроможної видавничої продукції, є наступні: створення умов для цілісного управління галуззю, зміна у структурі галузевої власності, залучення новітніх технологій, соціальна орієнтованість механізму економічної політики держави, поява нових фахівців книжкової справи, навчальної бази, удосконалення законодавчого регулювання діяльності галузі, створення вітчизняної інфраструктури для видавничо-поліграфічної галузі. Врахування цих умов забезпечить розвиток підприємств даної галузі, створить сприятливі умови для залучення інвестицій.

Варто застосовувати організаційно-інформаційні та економічні інструменти, спрямовані на формування сприятливого економічного середовища. Так необхідно здійснити комплекс протекціоністських заходів для пріоритетної підтримки української книги та вітчизняних ЗМІ; надати рівні права суб'єктам ВПП різних форм власності, провести прозоре роздержавлення державних і комунальних видавництв, ЗМІ, поліграфічних підприємств. Проводити системну політику держави, спрямовану на оздоровлення конкурентного середовища: обмежити в правах державних монополістів, у т. ч. “Укрпошту” і “Пресу” щодо встановлення цін і тарифів на свої послуги (як це робиться в розвинених країнах, де державні монополії саме через цінову політику підтримують малий і середній бізнес). Забезпечити державне фінансування і розвиток мережі бібліотек усіх рівнів на основі фіксованих відрахувань від державного і місцевих бюджетів. Кардинальні зміни мають відбутись при умові реалізації державного механізму управління через перебудову фінансових інструментів на основі бюджетної, податкової, митної та грошово-кредитної державної політики. Необхідно розробити механізм залучення у ВПП інвестицій із подальшим звільненням їх від оподаткування і впровадити режим пільгового кредитування підприємств. Поширити пільги щодо ПДВ, встановлені Законом України “Про державну підтримку книговидавничої справи”, на роботи і послуги, пов’язані з редакційною підготовкою та друком видавничої продукції, у т. ч. на придбання поліграфічних матеріалів і обладнання, звільнити від сплати ПДВ та мита імпортовані поліграфічне обладнання і матеріали, які не виробляються в Україні.